

De onderwijskundige informatie in de Sovjetunie

De ca. 60.000 wetenschappelijk-technische bibliotheken in de USSR vormen een wijdvertakt netwerk dat o.a. is belast met het verspreiden van wetenschappelijke en technische informatie. Ook het in 1970 bij het Ministerie en de Academie van Pedagogische Wetenschappen in Moskou opgerichte informatiecentrum, dat nauw samenwerkt met de centrale pedagogische Usinski-Bibliotheek, is bij dit netwerk aangesloten. Het pedagogisch informatiecentrum ressorteert onder de afdeling onderzoek van de Academie van Pedagogische Wetenschappen en kent een groot aantal sub-afdelingen: 13 van deze sub-afdelingen behoren tot de Academie en 17 bevinden zich verder afgelegen, bij de pedagogische instituten van de deel-republieken.

Eén van de voornaamste taken van het centrum is de informatievoorziening. Dit werk vindt plaats in allerlei vormen: verzamelen van materiaal, analytisch-synthetische bewerking, kopij-voorbereiding voor publikaties, uitgave van publikaties die een bepaalde trend in de schoolpraktijk weerspiegelen en van pedagogiek uit binnen- en buitenland. Het verzamelen en de bewerking van dergelijke publikaties zijn het fundament van het informatieve werk.

De 13 + 17 hierboven vermelde instituten leveren een grote hoeveelheid publikaties op, waaronder talrijke boekbesprekingen, conferentieverslagen zowel van centrale in het Russisch, als van nationale in andere talen geschreven werken. Elk jaar verwerkt het informatiecentrum ca. 600 referaten, die in thematische bibliografieën gebundeld en verspreid worden.

Het informatiecentrum verzamelt ook de lezingen van de belangrijkste pedagogen uit de Sovjetunie. Alleen al in Kiev werden er bijv. in 1976 in het kader van een federaal pedagogisch symposium ca. 1000 bijdragen geleverd.

De referaten en soms ook rapporten van individuele leraren of werkgroepen worden in het centrum gesystematiseerd en voor verdere verspreiding gereedgemaakt. Ook verslagen van buitenlandse studiereizen worden verwerkt. Het informatiecentrum ontvangt overigens veel buitenlandse literatuur, zowel uit de kapitalistische landen van Europa, Amerika en Azië als vanuit internationale organisaties (bijv. UNESCO/IBE in Genève en UNESCO/Parijs). De bij het informatiecentrum opgeslagen informatie staat ter beschikking van een zeer brede groep van gebruikers uit onderwijs en onderzoek. Momenteel houdt de Usinski-Bibliotheek zich bezig met het samenstellen van

een onderwijsbibliografie van binnen- en buitenlandse publicaties. Ook worden er 5 verschillende indexen uitgegeven 'Nieuwe Literatuur op het gebied van Pedagogiek en Onderwijs'. Deze indexen zijn er o.a. op de volgende gebieden: 'leer- en opvoedingsproblemen'; 'voorschool-onderwijs'; 'vakdidactieken' enz. De gebruiker kan zich op een bepaalde index laten inschrijven.

Daarnaast vervaardigt het informatiecentrum zgn. referaten-series: 'Voorschool-onderwijs'; 'Problemen van communistische opvoeding'; 'Problemen van didactiek'; 'Methodologie van de pedagogiek'; 'Onderzoekmethoden van de pedagogiek'; 'Polytechnisch onderwijs'; 'Beroepsoriëntatie'; 'Vakdidactieken'; 'School, gezin en samenleving'; 'Pedagogiek-onderwijs'; 'Bijscholing van pedagogisch kader'; 'Economie, planning en organisatie van onderwijs'; 'Pedagogische psychologie (o.a. ontwikkelingsfysiologie, schoolhygiëne, orthopedagogiek). Elke referaten-serie bestaat uit 1 à 2 katernen: in 1977 werden er bijvoorbeeld 66 nummers uitgegeven (totaal 72 katernen).

Het informatiecentrum geeft ook de *Expres-Informatie* uit, bestaande uit twee series. Hierin vinden we informatie over binnenlandse ontwikkelingen van onderwijs en onderzoek en in de tweede serie, van buitenlandse ontwikkelingen (24 katernen).

Verder wordt veel aandacht besteed aan de uitgave van een serie van analytische overzichten op het gebied van onderwijs en onderwijskunde. Jaarlijks verschijnen er ca. 15 overzichten; deze hadden in 1977 een evaluerend karakter naar aanleiding van het 60-jarig jubileum van het sovjetonderwijs. Andere overzichten zijn: 'Methodologische problemen in de sovjetpedagogiek', 'Optimalisatie van persoonlijkheidsvorming', 'Leiding aan het opvoedingsproces', 'Leerplanontwikkeling op de basisschool in diverse socialistische landen', 'De onderwijssituatie in de ontwikkelde kapitalistische landen' etc.

In 1977 werd in samenwerking met informatiecentra van andere Oost-Europese landen een informatiebulletin met bibliografische gegevens gepubliceerd over het onderwijs in de socialistische landen. Bij het samenstellen van referatenbladen wordt veel zorg besteed aan de kwaliteitsbewaking: de validiteit, de operationaliseerbaarheid en volledigheid. Men geeft de voorkeur aan referaten die door de auteurs zelf zijn gemaakt. De referatenbladen worden veelal samengesteld door redactionele werkgroepen van diverse instituten.

Het opslaan en de verzameling van documenten (boeken, rapporten enz.) gebeurt door de wetenschappelijke bibliotheken. Naast primaire bronnen worden hier ook thematische kartotheken en katalogi opgebouwd. Men spreekt van 'Informatie-fondsen' (SIF = Spravochno-informacionnyje Fondy) d.w.z. de geïntegreerde service van wetenschappelijke bibliotheken en informatie-verzorging.

Bij het centrale pedagogisch informatiecentrum in Moskou probeert men een feed-back te ontwikkelen met de aanvrager van informatie. Met behulp van speciale kaarten wordt zowel de ontvangen informatie op zijn inhoud als op zijn bron beoordeeld¹.

Er zijn inmiddels intensieve banden met informatiecentra in de overige landen van Oost-Europa, hetgeen eveneens het geval is voor de bibliothecaire relaties van de Usinski-Bibliotheek. Naast een groeiende stroom van pedagogische literatuur uit West-Europa en de Verenigde Staten, die vooral wegens gebrek aan deviezen slechts mondjesmaat werd binnengelaten, maakt men nu ook gebruik van het Amerikaanse ERIC-documentatiesysteem.

Veel informatie wordt uitgewisseld via het International Bureau of Education in Genève, het regionale UNESCO Bureau in Bangkok en de onderwijsinformatiedienst van de E.E.G. in Brussel, terwijl er bovendien goede bilaterale betrekkingen zijn met de London University, het internationaal pedagogisch centrum in Sèvres en het informatiecentrum van het Noorse ministerie van onderwijs.

De opleiding van onderwijkskundige informatici²

De stafmedewerkers van de informatiebureaus, welke aan de instituten van pedagogisch onderzoek zijn verbonden, hebben meestal zelf eerst een studie in de pedagogiek gevolgd en deze later aangevuld met een speciale opleiding in het vaak documentaire informatie. Men is daarbij goed op de hoogte van buitenlandse – vooral Amerikaanse – ontwikkelingen³.

De wetenschappelijke staf van het Informatiecentrum volgt elk jaar een cursus die door een speciaal instituut wordt verzorgd⁴. Het betreft hier dagcursussen, avondcursussen en schriftelijk onderwijs. De dagcursussen duren twee maanden; de avondcursussen zes en het schriftelijk onderwijs twaalf maanden. De bijscholing kan bestaan uit 6 specialisaties: 1) organisatie, administratie en planning van wetenschappelijke informatie; 2) analytische en synthetische informatiebewerking en voorbereiding van informatie-service; 3) informatieverzorging als clearing-house; 4) mechanisatie en automatisering van informatieprocessen; 5) technische en wetenschappelijke voorlichting; 6) reprografie, microfilmen en technische apparatuur. De studenten van het Instituut worden geëxamineerd, waarbij een ieder de grondbeginselen van bovengenoemde specialisaties moet kennen. Naast deze cursus is er een mogelijkheid om de studie op een hoger niveau voort te zetten bij het VINITI (het Instituut voor Wetenschappelijke en Technische Informatie). De hier gegeven opleidingen vallen uitéén in drie secties: a) de beginselen van de computerkunde – voor personen met weinig praktijkervaring; b) actuele problemen van de computerkunde – voor meer ervaren personen; c) clearing-house functies.

Ook in de afzonderlijke republieken functioneren VINITI-instituten, die opleidingen en bijscholingscursussen verzorgen op het gebied van de pedagogische informatie. Ook opereren er overal in de Sovjetunie 'volksuniversiteiten', die zich met dit thema bezighouden. Naast deze verschillende instituten vervullen ook periodieke conferenties een belangrijke rol bij de ontwikkeling van de pedagogische informatie. In 1976 en 1977 verschenen bijv. in dit kader rapporten over de volgende onderwerpen: a) de gebruikers van informatie op het terrein van de onderwijkskunde; b) de organisatie en het gebruik van informatie-bestanden in de onderwijkskunde; c) methoden voor het kiezen van trefwoorden; d) bronnen van onderwijkskundige informatie en de wijze waarop deze analytisch en synthetisch worden verwerkt; e) SDI-service (selectieve disseminatie van informatie) in de onderwijkskunde; f) analyse van de onderwijkskundige informatie-stromen; g) het UDC-systeem (universal decimal classification); h) buitenlandse informatiecentra op het gebied van de pedagogiek.

Vanuit het centrum in Moskou worden handleidingen verspreid naar de meest verafgelegen instituten of persoonlijke abonnees in de Sovjetunie. Ook wordt vaak persoonlijke hulp verleend aan instituten bij het opzetten van documentatie- en informatiecentra. In de nabije toekomst zullen er ook op regionaal niveau regelmatig conferenties worden georganiseerd om de onderlinge contacten en coördinatie te bevorderen.

In 1975 vond in Moskou een studieconferentie plaats voor specialisten op het gebied van de pedagogische informatie en voor personen die daar direct of indirect bij betrokken waren. Hier werden de lopende ontwikkelingen geëvalueerd en tevens nieuwe trends voor de toekomst bepaald. Zo zouden er elk jaar door de staven van de informatie-secties van de pedagogische onderzoeksinstituten plannen moeten worden voorgelegd. De pedagogische informatie vormde in 1977 zelfs het onderwerp van een dissertatie 'de regeling van wetenschappelijke informatie als een factor die de toepassing van onderwijkskundig onderzoek bevordert'.

Het documentatieblad 'Pedagogiek en Onderwijs'⁵

Sedert 1950 verschijnt bij de Academie van Pedagogische Wetenschappen een pedagogische bibliografie. Deze is onmisbaar voor ieder die zich bezig houdt met de systematische studie van onderwijkskundige literatuur in de Sovjetunie. We geven daarom een kort overzicht van de samenstelling van deze bibliografie.

Het kwartaalblad biedt een index van boeken, tijdschriftartikelen, verzamelbundels van conferenties, opstellen enz. uit universiteiten en andere pedagogische instituten. De bibliografische gegevens zijn soms voorzien van een korte annotatie of inhoudbeschrijving. De indeling van de bibliografie is als volgt:

- I Marxistische publicaties over cultuur, opvoeding en onderwijs.
- II Pedagogiek – a) algemeen; b) onderzoeksmethodieken; c) voorschool-pedagogiek; d) pedagogiek v. leerplichtigen; e) de leraar; f) het school-management; g) opvoeding in gezin; h) school, gezin en

- samenleving; i) pedagogische voorlichting.
- III Historische Pedagogiek – a) het vóór-revolutionaire onderwijs in Rusland; b) het sovjet-onderwijs; c) het buitenlandse onderwijs.
- IV Vakdidactiek: moedertaal, literatuur, wiskunde, geschiedenis, maatschappijwetenschappen, rechtswetenschappen en staatsleer, kennis van de natuur, aardrijkskunde, biologie, natuurkunde, chemie, tekenen, moderne talen, beeldende kunst, zang en muziek, gymnastiek, elem. militaire training, arbeidsvoorbereiding (polytechniek) voor klassen I-III en IV-X.
- V Leerpsychologie, kinder- en ontwikkelingspsychologie.
- VI Fysiologie van het kind en de adolescent.
- VII Schoolhygiëne.
- VIII Defektologie (= speciaal onderwijs) – a) slechthorenden; b) zwakzinnigen; c) visueel gehandicapten; d) logopedie.
- IX Het onderwijssysteem – a) economie, planning en organisatie; b) onderwijs v.d. deelrepublieken enz.; c) pedagogische centra en verenigingen; d) sociologisch onderzoek; e) internationale betrekkingen.
- X Volwassenen-onderwijs.
- XI Secundair Beroepstechnisch Onderwijs.
- XII Pedagogische Opleidingen – middelbaar pedagogisch onderwijs; hoger pedagogisch onderwijs.
- XIII Pedagogiek en School in het buitenland: a) in de socialistische landen; b) elders.

XIV Pedagogische bibliografie.

Als *bijlagen* bij dit kwartaalblad vinden we nog:

1. een index van recensies van binnen- en buitenlandse publicaties;
2. een register van besproken tijdschriften en kranten;
3. bibliografische beschrijving van verzamelbundels waaruit afzonderlijke artikelen werden gerecenseerd;
4. lijst van afkortingen van instituten, commissies enz.
5. een alfabetisch auteursregister.

J. de Reus

Noten

1. Aranski, W., Sluzhba nauchno-pedagogicheskoi informatsii. Narodnoje Obrazovanije 1979/5.
2. UNESCO-Bulletin for Libraries 32 (1978) nr. 4, 284-287.
3. Zie bijvoorbeeld het bezoek van een sovjet-delegatie aan het ERIC-bureau.
4. Het IPKIR (instituut voor bijscholing van informatici) ressorteert onder een commissie van de Raad van Ministers van de USSR.
5. Literatoera po Pedagogicheskim Naoekam i Narodno-moe Obrazovanije (4 x per jaar). Uitg. Pedagogika, Moskou.